

УДК 316.76.3:323.2

Цитування:

Терентьев С. О. Основні напрями розвитку електронних ресурсів публічних бібліотек. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 30–34.

Terentiev S. (2023). Main Trends in Electronic Resources of Public Libraries. *Library Science. Record Studies. Informology*, 1, 30–34 [in Ukrainian].

Терентьев Сергей Александрович,
аспірант Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0001-7072-183X>
terentyev.s.o@gmail.com

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК

Мета роботи – аналіз основних напрямів розвитку електронних ресурсів сучасних публічних бібліотек. **Методологія дослідження** ґрунтується на використанні загальнонаукових методів вивчення суспільних явищ і процесів (аналіз, синтез, типологізація, абстрагування, узагальнення), а також методів системного та структурно-функціонального аналізу, що дає змогу визначити основні напрями розвитку електронних ресурсів публічних бібліотек. **Наукова новизна** роботи полягає в окресленні основних напрямів подальшого розвитку публічних бібліотек на основі сучасних технологічних підходів до інформаційно-комунікаційного забезпечення. **Висновки.** Інформаційно-комунікаційні технології дозволили реалізувати цифровий прорив у бібліотечній справі, розширивши її межі й технічні можливості надання послуг значній кількості користувачів. Суспільство потребує подальшого розширення бібліотечних послуг у міру появи дистанційного доступу, доповненої реальності, значної кількості соціальних мереж, що потребує функціонування складної системи управління ресурсами, наповнення електронного бібліотечного фонду, індексації джерел та інформування користувачів у вебмережі. Напрямами розвитку електронних ресурсів публічних бібліотек можливо визначити: оцифрування рукописних та друкованих книг, джерел масової інформації, фото-, кіно-, відеоматеріалів; додавання віртуальних копій витворів мистецтва, культурної та історичної спадщини; копіювання комп'ютерних програм, інших тиражованих матеріалів, які мають право на розповсюдження; інтерактивні засоби навчально-освітньої та культурно-пізнавальної комунікації (доповнена реальність, віртуальні екскурсії, виставки, науково-навчальна діяльність); розширення безпосереднього доступу в бібліотеках до електронних джерел та зовнішніх колекцій з високою пропускнуою можливістю мережі; організація тренінгів, навчань різного фахового спрямування; формування систем індексування й баз даних; захист інформації від кіберзлочинців та знищення електронних джерел.

Ключові слова: публічна бібліотека, електронні ресурси, інформаційно-комунікаційне забезпечення, інформаційні послуги.

Terentiev Serhii,
Postgraduate Student,
National Academy of Culture and Arts Management

MAIN TRENDS IN ELECTRONIC RESOURCES OF PUBLIC LIBRARIES

The purpose of the paper is to analyse the main trends in electronic resources of modern public libraries. **The research methodology** is based on the use of general scientific methods of studying social phenomena and processes (analysis, synthesis, classification, abstraction, generalisation, as well as methods of systemic and structural-functional analysis), which allows to determine the main trends in electronic resources of public libraries. **The scientific novelty** of the paper is the determination of the main trends in public libraries based on modern technological approaches to information and communication support. **Conclusions.** The capabilities of information and communication technologies have enabled realising a digital breakthrough in librarianship, expanding its boundaries and technical capabilities to provide services to a large number of users. Society needs further expansion of library opportunities, as remote access, augmented reality, and a significant number of social networks emerge, which requires a complex system of resource management, filling the electronic library collection, indexing sources, and informing users on the web. The areas of development of electronic resources of public libraries may include: digitisation of manuscripts and printed books, media sources, photos, films, videos; adding virtual copies of works of art, cultural, and historical heritage; copying computer programs and other replicated materials that have the right to be distributed; interactive means of educational, cultural, and cognitive communication (augmented reality, virtual tours, exhibitions, scientific, and educational activities); expanding direct access in libraries to electronic sources and external collections with high network bandwidth; organizing trainings and exercises of various professional orientations; creating indexing systems and databases; protecting information from cybercriminals and destroying electronic sources.

Key words: public library, electronic resources, information and communication support, information services.

Актуальність теми дослідження. Поява соціальних медіа та електронних інформаційних ресурсів надзвичайно змінила обробку інформації та управління нею в публічних бібліотеках, оскільки ці ресурси суттєво зросли. Більшість бібліотек нарошують власні інформаційно-комунікаційні засоби та автоматизацію процесів. Пристосована до певного програмного середовища бібліотечна автоматизована система потребує інтегрованого бібліотечного програмного забезпечення для управління традиційним вмістом та систем керування електронними ресурсами для управління електронним контентом. Не існує єдиного продукту, який забезпечує комплексне управління електронними ресурсами. Бібліотека як інформаційна установа відіграє велику роль у використанні та управлінні соціальними медіа й електронними ресурсами у форматі віртуальної активності. Бібліотеки винайшли засоби, за допомогою яких можна отримати доступ до інформації в електронних ресурсах або в соціальних мережах через інтернет і полегшити її використання. Пошук способів ефективного управління інформацією стає ключовою проблемою поряд з потребами фінансування, відсутності технічного обслуговування засобів ІКТ, заходів захисту від вірусів та ін. Ступінь управління соціальними медіа та е-ресурсами визначає ефективність надання бібліотечних та інформаційних послуг у XXI столітті, зокрема пошук та збереження джерел інформації.

Широке застосування соціальних мереж, віртуалізація робочого простору, дистанційний доступ у різних контекстах досить тісно інтегрувалися в бібліотечні системи. У публічних бібліотеках наявні можливості використання інструментів інтерактивних порталів, бездротових можливостей комунікацій, соціальних мереж для поширення інформації, маркетингових послуг і просування продукту. Отже, актуальним питанням сьогодення вбачаємо впровадження інноваційних напрямів розвитку ресурсного забезпечення сучасних публічних бібліотек.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з вивченням ключових напрямів розвитку електронних ресурсів та технічного забезпечення в мережі публічних бібліотек, досліджували зарубіжні та вітчизняні науковці, серед яких можливо виокремити праці І. Бородай, С. Гарагулі, М. Камбара, О. Мар'їної, Т. Підгайної, Н. Самохіної, С. Сумадеві, Л. Татарчук, І. Яреми й ін. Але в міру розвитку технологічного прогресу зазначені питання потребують актуалізації сучасних напрямів розвитку електронних ресурсів у мережі публічних бібліотек, що актуалізує потребу в зазначеному дослідженні.

Мета роботи – аналіз основних напрямів розвитку електронних ресурсів сучасних публічних бібліотек.

Виклад основного матеріалу. Суттєві цифрові трансформації суспільства та істотне розширення інформаційно-комунікативної сфери в багатьох галузях людської діяльності змушують переосмислювати цілі та завдання сучасної публічної бібліотеки, а саме:

- маркетингове просування бібліотечних матеріалів, продуктів і послуг, створення позитивного іміджу, просування автора, національної культурної спадщини;

- створення електронних продуктів, оцифрування документальних джерел;

- забезпечення прямого, активного та ефективного зв'язку між бібліотеками і їх спільнотою користувачів;

- інформування про діяльність бібліотеки, послуги, заходи, нові проекти, останні розробки в галузі бібліотечної та інформаційної науки, посилення на ключові послуги бібліотеки;

- обмін інформацією, послугами тощо через соціальні мережі;

- сприяння формуванню соціального капіталу;

- полегшення спілкування, дискусій;

- проведення виставок;

- навчальна та наукова діяльність і робочий простір для студентів, науковців та підприємців;

- організація розваг для користувачів;

- спілкування між працівниками бібліотек [1–3].

Сучасні медійні можливості привносять новий підхід до пошуку, читання, опрацювання та поширення новин, інформації і контенту. Активне спілкування між бібліотекою та користувачами створює додаткову цінність у наданні бібліотечних послуг, а нові можливості та вигоди використання мережевої комунікації безпосередньо сприяють кращій прозорості й іміджу бібліотеки в цифровому середовищі. Побічно це сприяє прискореному просуванню бібліотеки в її традиційному середовищі, а також збільшує кількість користувачів та їхню загальну задоволеність бібліотечними послугами [1].

Сучасні дослідники підкреслюють роль бібліотеки як центру збирання, накопичення та розподілу інформаційного простору, оскільки вона дає змогу використовувати інформаційні ресурси, якими володіють інші суб'єкти інформаційного простору, та створює електронні інформаційні продукти (вебсайти, бази даних, колекції оцифрованих документів), які містяться поза бібліотекою [4]. Важливо коригувати характер та якість бібліотечних послуг, створення інтелектуального продукту, проведення оптимізації діяльності відділів бібліотеки, представлення її електронних ресурсів.

О. Мар'їна наголошує на необхідності для сучасних бібліотек формувати стратегії розвитку нового комунікаційного середовища, позиціонуючи себе як надійне та безпечне інформаційне

джерело, покращувати роботу бібліотек для учасників віртуального процесу; створювати технології соціальних медіа, соціальної самоорганізації тощо [5]. Чинна Стратегія розвитку бібліотечної сфери передбачає створення бібліотечно-інформаційної системи України на основі широкого доступу та модернізації технічного оснащення і цифрової бібліотечної інфраструктури, оновлення інформаційних ресурсів публічних бібліотек на традиційних й електронних носіях та надання доступу до них [6].

Матеріальне наповнення інформаційного простору становлять інформаційні ресурси, інформаційно-комунікаційна інфраструктура, медіасистема, технології, комунікації, інформаційні продукти та послуги, системи захисту інформації, які функціонують для забезпечення наповненості інформаційного простору будь-де і в будь-який час [7]. Зазначене середовище передбачає наявність бібліотечного порталу, сторінок публічних бібліотек у соціальних мережах, блогів, посилань бібліотечних сайтів на інтернет-представництва інших культурних, освітніх, державних установ за допомогою інтернет-посилань [8].

Інноваційний медіапростір публічної бібліотеки формується під впливом цифрових трансформацій на основі поєднання технічних засобів та програмного забезпечення бібліотечної діяльності й має на меті задовольнити інформаційні та соціально-комунікативні потреби різних груп користувачів, зумовлені їх професійною діяльністю, навчанням, дозвіллям, побутом, завданнями особистісного зростання та комунікації [9].

Найпоширенішими технологічними елементами поточного інформаційно-бібліотечного обслуговування є електронні каталоги, електронні бібліотеки, інформаційні ресурси, віртуальні виставки, поширення інформації, інтелектуальна адаптація роботи під умови споживачів, хмарні послуги, доповнена реальність (екскурсії, проведення просвітницьких кампаній, розширені можливості інформування) [2; 3].

Створення електронних навчальних центрів у публічних бібліотеках відіграє величезну роль у перебудові навчання та дозвілля. Роль публічних бібліотек у підтримці електронного навчання включає використання електронних навчальних центрів для надання публічного доступу до інтернету, планшетів, комп'ютерів та електронних навчальних програм. Електронні навчальні центри заохочують спільне використання ресурсів для бібліотек з обмеженими ресурсами. Зазвичай електронні навчальні центри в публічних бібліотеках мають можливість надати користувачам відкриті онлайн-курси, місце для навчання, ефективний освітній контент завдяки переходу на мобільні технології та зміні парадигми від підручників до мобільних пристроїв. Публічні бібліотеки з електронними

навчальними центрами функціонують краще, оскільки центри покращують послуги, доступні для користувачів.

Бібліотечно-інформаційні служби можуть бути частиною розвитку територіальної громади в кластері людського та соціального розвитку міста. Різноманітні актуальні послуги бібліотек можуть вирішувати окремі завдання кластеру, такі як формування навичок інформаційної грамотності, подолання цифрового розриву, упровадження програм електронного навчання (стратегія розумного міста) та ліквідація нерівності щодо надання бібліотечних послуг [10].

Користувачі бібліотеки можуть отримати доступ до онлайн-ресурсів, на які підписані публічні бібліотеки (електронні книги, онлайн-газети та статті з колекції електронних ресурсів), через наявні власні пристрої. Електронні навчальні центри в публічній бібліотеці можуть розміщувати мобільну бібліотеку електронних ресурсів, що забезпечує освіту, дозволяючи друк робіт та копіювання в електронних навчальних центрах. Основна мета цієї послуги – надати користувачам електронних навчальних центрів публічних бібліотек доступ до послуг, наявних у цих центрах (онлайн-курсів та інших електронних навчальних модулів).

Ефективні електронні навчальні центри повинні враховувати не лише передачу інформації та знань, але й соціальні взаємодії між користувачами. Отже, дизайн такого середовища визначає види соціальних взаємодій, які можуть відбуватися і так полегшувати або перешкоджати навчанням. Користувачів можна навчати аспектам взаємодії з електронними книгами, журналами, газетами та дисертаціями, електронними звітами про дослідження, бібліографічними базами даних з метою набуття знань і навичок їх використання.

Сучасні дослідження, засновані на опитуваннях користувачів бібліотечних послуг, демонструють потреби в подальшому технічному оснащенні; проведенні регулярних програм електронного навчання; розширенні засобів допомоги; регулярному оновленні інформації на сайті; оновленні безпеки для бібліотек. Рекомендовано публічним бібліотекам проводити навчання бібліотечного персоналу інноваційним бібліотечним послугам; інформувати про електронні навчальні центри; гарантувати безперебійне надання адекватних послуг і ресурсів; розширювати центри електронного навчання [11].

Оскільки бібліотеки прагнуть зберегти свою актуальність в епоху швидких змін, соціальні медіа використовують для оптимізації вебконтенту, яким потрібно ділитися в соціальних мережах. Працівники бібліотек можуть використовувати соціальні медіа у своїх бібліотеках для взаємодії та зв'язку з партнерами (школами, організаціями,

асоціаціями й спільнотами), щоб підтримувати потребу в читанні, запитах та цифрових ресурсах. Соціальні медіа можна використовувати для оприлюднення матеріалів електронної бібліотеки. У ролі зазначених інструментів соціальних медіа є Facebook, Myspace, YouTube, Twitter, LinkedIn та ін. WhatsApp і телеграм-месенджер також є інструментами, які полегшують співпрацю з бібліотечними працівниками, і їх можна використовувати для просування ресурсів, соціальних функцій та інших бібліотечних заходів і послуг. Це дає змогу швидше виконувати завдання та підвищує ефективність роботи.

Бібліотечні працівники, які є фахівцями в роботі з бібліографічною інформацією, мають у своєму розпорядженні величезний набір нових спеціалізованих програм (ResCarta, Greenstone, ALEPH 500, Koha та ін.). Щодо освітніх закладів вони отримують значні переваги, оскільки різноманітне програмне забезпечення впроваджують для ефективного надання бібліотечних та інформаційних послуг. Бібліотеки використовують інструменти соціальних медіа, наприклад Facebook, щоб інформувати користувачів про основні події, заходи та нещодавні придбання шляхом розміщення фотографій, відео та посилань на ресурси в бібліотеці. Twitter дає можливість надсилати короткі оновлення бібліотечним працівникам і користувачам інформації про бібліотечно-інформаційні послуги.

В епоху прогресивних технологічних змін необхідно приділяти більше уваги актуалізації стратегій, що має передбачати: упровадження ІКТ-інфраструктури для ефективного надання бібліотечних та інформаційних послуг; технічне забезпечення стабільного електропостачання; наявність достатнього фінансування для компенсування високої вартості е-ресурсів; оновлення інструментарію для ефективного надання бібліотечних послуг; політику вибору та отримання е-ресурсів; збільшення пропускної здатності бібліотечних цифрових мереж; підготовку та перенавчання бібліотечних працівників з метою управління електронними ресурсами, програмним забезпеченням та соціальними медіа; дієві заходи захисту від вірусних атак.

Водночас важливим є масове оцифрування наявних паперових наукових, довідкових та художніх джерел, фото- та кіноплівок, матеріальних культурних цінностей, приватних колекцій, що дасть змогу збільшити масив відкритої для загалу користувачів інформації, яка раніше була відсутньою для дистанційного опрацювання. Завдання такого змісту передбачають встановлення потужних серверів для зберігання додаткової кількості інформації та сучасних сканерів, що дають змогу робити електронні копії стародруків з мінімізацією шкоди, та засоби тривимірного сканування

предметів історичного й культурно-мистецького призначення. Перелічені напрями мають бути частиною державної програми щодо інноваційного розвитку публічних бібліотек та отримувати достатнє фінансування з державного бюджету на відповідне інформаційно-комунікаційне оснащення, розширення присутності публічних бібліотек у веб-просторі й навчання фахівців бібліотечної справи.

Наукова новизна роботи полягає у визначенні основних напрямів подальшого розвитку публічних бібліотек на основі сучасних технологічних підходів до інформаційно-комунікаційного забезпечення.

Висновки. Публічні бібліотеки створюють багатокомпонентний простір, що передбачає культивування знань, створення та поширення інновацій, посередництво в освітньо-науковій діяльності, формування різнобічної особистості. Можливості інформаційно-комунікаційних технологій дали можливість реалізувати цифровий прорив у бібліотечній справі, розширивши її межі й технічні можливості надання послуг значній кількості користувачів. Відповідно, суспільство потребує подальшого розширення бібліотечних можливостей, у міру появи дистанційного доступу, доповненої реальності, значної кількості соціальних мереж, що вимагає функціонування складної системи управління ресурсами, наповнення електронного бібліотечного фонду, індексації джерел та інформування користувачів у вебмережі.

Напрями розвитку електронних ресурсів публічних бібліотек визначимо такі: оцифрування рукописних та друкованих книг, джерел масової інформації, фото-, кіно-, відеоматеріалів; додавання віртуальних копій витворів мистецтва, культурної та історичної спадщини; копіювання комп'ютерних і навчальних програм, інших тиражованих матеріалів, які мають право на розповсюдження; інтерактивні засоби навчально-освітньої та культурно-пізнавальної комунікації (доповнена реальність, віртуальні екскурсії, виставки, науково-навчальна діяльність); розширення безпосереднього доступу в бібліотеках до електронних джерел та зовнішніх колекцій з високою пропускною можливістю мережі; організація тренінгів, навчань різного фахового спрямування; формування систем індексування та баз даних; захист інформації від кіберзлочинців і знищення електронних джерел. Ключовою вимогою має стати комунікація публічних бібліотек з користувачами, соціальними групами, науковцями, студентами як у межах професійного спілкування, так й у соціальних мережах, що посилить присутність сучасних публічних бібліотек у віртуальному культурному та науковому просторі.

Список використаних джерел

1. Sumadevi S., Kumbar M. Use of social media to promote library services in the digital age. *Use of Social Media to Promote Library Services in the Digital Age, Social Media and Libraries*. 2019. Pp. 225–238.
2. Ярема І. Бібліотека нового покоління та її роль як соціального інституту в інформаційну добу. *Вісник Книжкової палати*. 2021. № 10. С. 26–30.
3. Borodai I., Tatarчук L., Pidhaina T. Information Technology in Activities of the World's Leading Libraries and Their Use under Modern Communications. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 9. С. 80–91.
4. Гарагуля С. Бібліотеки в інформаційному суспільстві: орієнтація на користувача. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 17–23.
5. Мар'їна О. Ю. Бібліотеки України в цифровому медіапросторі: теоретико-методологічні засади розвитку : дис. ... док. наук із соц. комунікацій: 27.00.03. Харків, 2018. 252 с.
6. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 219-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.12.2022).
7. Гарагуля С., Самохіна Н. Опрацювання цифрових ресурсів: світовий контекст і бібліотечна практика. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2014. Вип. 40. С. 133–146.
8. Khaletska L. et al. Network communication technologies in the activity of children's libraries of Ukraine. *The 2nd International Workshop on Control, Optimisation and Analytical Processing of Social Networks (COAPSN 2020)*. May 21, 2020. Lviv, 2020. Pp. 86–100.
9. Хрущ С. Інноваційний медіапростір сучасної бібліотеки: аксіологічні орієнтири функціонування. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 9. С. 70–78.
10. Abumandour E.-S. T. Public libraries' role in supporting e-learning and spreading lifelong education: a case study. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*. 2020. Vol. 14. № 2. Pp. 178–217.
11. Mbambo S. M., Jiyane G. V., Zungu N. M. The use of electronic learning centres in public libraries in the city of Johannesburg. *South Africa. Library Hi Tech News*. 2022. Vol. 39. № 1. Pp. 7–11.

References

1. Sumadevi, S., Kumbar, M. (2019). Use of social media to promote library services in the digital age. *Use of Social Media to Promote Library Services in the Digital Age*, 225–238 [in English].
2. Yarema, I. (2021). The new generation library: the role of the library as an social institute in the information age. *Visnyk Knyzhkovoyi palaty*, 10, 26–30 [in Ukrainian].
3. Borodai, I., Tatarчук, L., Pidhaina, T. (2022). Information Technology in Activities of the World's Leading Libraries and Their Use under Modern Communications. *Ukrayins'kyu zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiynykh nauk*, 9, 80–91 [in English].
4. Harahulia, S. (2014). Libraries in the information society: focus on the user. *Bibliotechnyy visnyk*, 6, 17–23 [in Ukrainian].
5. Marina, O. Y. (2018). Libraries of Ukraine in digital media space: theoretical and methodological principles of development: the thesis for the Doctor Degree in Social Communications. Kharkiv [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada Ukrainy (2026). Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Library Development Strategy for the period until 2025 "Qualitative changes in libraries to ensure the sustainable development of Ukraine" from March 23 2016, № 219-p. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
7. Harahulia, S., Samokhina, N. (2014). Processing of Digital Resources: Global Context and International Experience. *Naukovi pratsi Natsional'noyi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernads'koho*, 40, 133–146 [in Ukrainian].
8. Khaletska, L. et al. (May 21, 2020). Network communication technologies in the activity of children's libraries of Ukraine. *The 2nd International Workshop on Control, Optimisation and Analytical Processing of Social Networks (COAPSN 2020)*. Lviv, 86–100 [in English].
9. Khrushch, S. (2022). Innovative media space of the modern library: axiological guidelines of functioning. *Ukrayins'kyu zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiynykh nau*, 9, 70–78 [in Ukrainian].
10. Abumandour, E.-S. T. (2020). Public libraries' role in supporting e-learning and spreading lifelong education: a case study. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*, 2(14), 178–217 [in English].
11. Mbambo, S. M., Jiyane, G. V., Zungu, N. M. (2022). The use of electronic learning centres in public libraries in the city of Johannesburg. *South Africa. Library Hi Tech News*, 1(39), 7–11 [in English].

Стаття надійшла до редакції 10.01.2023
Отримано після доопрацювання 14.02.2023
Прийнято до друку 22.02.2023